

ХУДОЖНІЙ СВІТ ВАСИЛЯ СТУСА

УДК 821.161.2-1.09

Людмила ТАРНАШИНСЬКА

д. філол. наук, старший науковий співробітник,
Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка
НАН України

ШЕВЧЕНКІАНА ВАСИЛЯ СТУСА

У статті розглядається поезія В. Стуса, яка містить як візуалізацію образу Т. Шевченка, так і апеляції, цитації, алюзії до його творчості. Аргументується теза, згідно з якою В. Стус постійно перебував у мисленнево-мовленнєвій стихії Шевченкового слова, що доводить також його епістолярій, роздуми над психологією творчості Шевченка періоду заслання. Широко представлено погляди на цей аспект Стусової творчості провідних українських літературознавців.

Ключові слова: Шевченко, Стус, Україна, заслання, візії, цитації, алюзії, інтонації

Імена Шевченка та Стуса дуже часто ставлять поряд. Іван Дзюба, зокрема, писав: *«Стус веде по-шевченківському безоглядну розмову з Україною на «ти» – на це дали йому право його любов і його страждання за неї. Його мова до українства сповнена тяжких осудів, однак ці осуди сприйме лише душа співвідповідальна»*. І пояснював: *«Навіть кленучи, як Шевченко, він, як і Шевченко, не може і не хоче позбутися її влади над собою, як і кари за неї. Те, що він проклинає, – це минуле і спотворене в Україні. А те, в ім'я чого він проклинає Україну минулу, спотворену, рабську, – це Україна вічна, Україна істинна, Україна жива»* [1, 620–621]. Однак не лише співперейнятстю драматичною долею України пояснюється таке сусідство. Йдеться про значно більше: про перебування Стуса у мисленнево-мовленнєвій стихії Шевченка, на що вказував, зокрема, Юрій Шевельов у передмові до

«Палімпсестів» Василя Стуса: *«Шевченко для нього – як українська мова. Він нею пише, він нею дихає, він кує й перековує її, як йому велить творчий дух. Не можна собі уявити Стуса поза українською мовою, не можна його уявити поза Шевченковою стихією»* [Цит. за: 4, 116]. Він же називав Шевченкове слово «пратекстом» поезії В. Стуса. На це вказують не лише численні апеляції, цитації й алюзії до Шевченкової творчості, а й сам В.Стус. Так, у передмові до збірки «Зимові дерева» «Двоє слів читачеві» поет, зокрема, зізнавався, що після перших маминих уроків поезії (пісень) наступний імпульс ішов від творця «Кобзаря»: *«Шевченко над колискою – це не забувається. А співане тужно: «Іди ти, сину, на Україну, нас кленучи» – хвилює й досі. Щось схоже до тужного надгробного голосіння із «Заповіту»: «Поховайте та вставляйте, кайдани порвіте і вражою злою кров'ю волю окропіте»* [2, 7].

Цей же мотив «Кобзаря» прозвучав і в біографічному вірші «Мене вела ти в ніжні ранки...», де йдеться про перші материні уроки. Поет тут сміливо вплітає у текст рядки, що їх пам'ятає з дитинства: *«А мати нам пісень співала – // Їх більше, мабуть, не почуть, // Як хлопця дівчина кохала, // Котру той хлопець встиг забуть, // Або тієї, що пізніше // Я прочитав у «Кобзарі». [...] // І повідала ти малому // Свої скорботи життєві, // Бо в тебе – ні рідні, ні дому, // Тепер на чужині живи. // Мені ж приносила калину, // До узголів'я кладучи, // «Іди ти, сину, на Україну, // Нас кленучи»* [2, т. 1, кн. 2, 33–34].

Недаремно М. Коцюбинська підкреслювала, що особливе місце в поезії В. Стуса належить, безперечно, «досвідові Шевченка» [4, 116]. Зрештою, це слово – «досвід» – таки ключове у дослідженні, адже ж М. Коцюбинська ще раз наголошує на такому підході до прочитання теми «Стус і Шевченко»: *«...І от уже свою “високу біду” осмислює як певний досвід. У листі до батьків (13-17. 06.75), розмірковуючи про Шевченкову творчість періоду заслання, гадає, що “міг би зайнятися реставрацією його тодішніх буднів, бо трохи досвіду є – як свого, так і спостереженого”»* [4, 169].

Зокрема, В. Стус замислювався над психологією творчості Т. Шевченка періоду заслання, що засвідчує цитований вище лист до рідних. Так, варте уваги міркування В. Стуса щодо психологічної лінії розвитку творчої проблематики (він називає це

схемою черпань творчої тематики): *«Спочатку навикання до нових умов життя, потім спогади з часів каземату», «далі – спогади з життя-сну – з напівзабутого вчора, що перед тим, як загаснути, спалахувало увостаннє побільшим вогнем. І думаю, що й термін останнього спалахування – приблизно той же – 3 – 4 роки. Потім заходить темінь. Ще потім – заходить мовчання»* [5, 688; Див. також: 6]. Адже *«проблема саморецепції Шевченка»* – як *«складова частина психологічного дискурсу»* впливає з того, що *«велика схильність Шевченка до самоаналізу заявлена [...] досить виразно»* [7, 3]. Звісно, у Стусові візії й сні («наяву і в сні», як пише він в одному з віршів) періоду заслання «приходив» не лише Шевченко, а й інші світочі української культури, бо його серце прагло бодай такого віртуального спілкування: *«Хай прийдуть в гості Леся Українка, // Франко, Шевченко і Сковорода»* (вірш «Як добре те, що смерті не боюсь я...») [3, т. 2, 15] – всі вони були бажаними «співрозмовниками» в загратованому світі, і ставив він їх в один ряд, попри те, що вважав Франка «прозаїком у поезії», тоді як Шевченко, на його думку, у кращих своїх проявах перебував «на недосяжній для Франка висоті» (з листа до дружини, листопад-грудень 1984).

Проте саме Шевченкове *«Борітеся – поборете!»* додавало йому сил, і він, наче примножуючи ті сили енергетикою Тарасового слова, у вірші *«Борітеся – поборете! Мені Тарас порадив у безсонній ночі...»* вдається до прийому рефрену, що дозволяє розгорнути алгоритм самовідчування поета в умовах, коли можна сказати про себе словами: *«Постань уярмлений, знедолений, закутий...»*. Тарасова непохитна віра дає сили побороти сумнів (*«Хоч тішуся надією: увірую у боротьбу – нехай в далекому дні...»*): *«Борітеся – так! Не думайте про смерть, горіть в огні єдиного бажання, // Вам карбувати на своїх скрижалях: постань на прю, на боротьбу, на герць...»* й упевнитися в успіхові душевного пориву: *«Порви важкі заіржавілі пута // і грізним громом з піднебесся грядь!»* [3, т. 1, кн. 2, 34].

Творчий доробок В. Стуса містить низку поезій, присвячених Тарасові Шевченку (напр., «Тарас на засланні», «Шевченко. Дорога до Орська») – вони відверто марковані іменем Кобзаря і фактографічно прямо відсилають до Шевченка. Так, похмура атмосфера першого враження (*«Скільки ока – // все далина:*

порожня і глибока») дедалі більше поглиблюється: поет змальовує пустельний, навіжений і скажений степ *«немов після татарської орди»*, де *«весь виднокрай зотлів, а люд – помер, а вітер видув, а сніги встелили, а заздрісні боги благословили»*. Серед цього моторошного нагнітання пейзажу, де *«закривавились»* Тарасові сліди *«по сніжних кучугурах»*, рефреном звучить обнадійливе: *«А ти – іди. А ти – іди. А – йди»* (вірш «Шевченко. Дорога до Орська») [3, т. 2, 87]. Двовимірність такого розгортання авторової думки годі заперечити: це й фактична дорога до Орська, яку треба здолати, й дорога у Вічність – як напередвизначеність долі.

Суголосність настрою вірша «Шевченко. Дорога до Орська» настроєві вірша «Тарас на засланні» творить умовну структуру диптиха – попри те, що в такому композиційному варіанті ці твори не друкувалися. Другий із них, що починається рядками: *«Світ перейду – і упаду // десь на чужій стерні. // Вже свого краю не знайду, // не попрощаюсь. Ні»*, так само доносить до нас відчуття загубленості людини серед ворожого світу, однак цей настрій, просторово прокреслений у попередньому вірші, набирає тут особливої глибини. За допомогою рефрену *«Світ перейду – і упаду»* в його різносмислових модифікаціях В. Стус творить особливу драматургію неприкаяності поета, котрий не знає радості самовіднайдення на рідній землі, а змушений далі коритися рефренному фатумові, заявленому в попередньому вірші й тут хіба конкретизованому: *«...І знов // ітиму – казематним сном, // не зрадивши добру»*: *«З біди – в нову біду, // із пекла – у нове // незвичне пекло? бо не звук // ти до незвичних лих?»*. Голос поета звучить пронизливо і зболено: *«...А як ти зміг // ловить крізь грати дні, // писать рядки, де кров'ю стік//твій захалавний гнів?»* [3, т. 1, кн. 2, 104]. Готичний настрій створюють тут відповідні образи: *«меч тополь»*, *«металу дзвін»*, *«обрію пружке лассо»*, *«як герметична ніч – тополя кожна»*, *«чорних доль»* тощо. Межова ситуація диктує й відповідну стилістику: *«...Перейду // життям – по стороні. // З крихкого краю. По ребру // Адамовім...»*. Повтор образу «ребра» («Кругластий біль ребер!») прямо відсилає до біблійної символіки, яка лише увиразнює відчуття межовості, спроби віднайти рівновагу в «крихкому» світі жорстоких реалій.

В одному з варіантів чорнових автографів (№ 565) звучить пряма апеляція до Шевченка з наслідуванням його гнівливих інтонацій:

*Народ твій спить. Народ мовчить.
Народ твій шию гне.
О чорний гніве, научи
Заклятого мене
Дожить, добитись, доповзти,
Домовить, доклясти,
Червоних півнів напустить,
Розбурхати світи
Вкраїнські. Вирвати з багать,
із пазурів орла
той край... [3, т. 1, кн. 2, 249].*

У посьвяті Вінцасові К. «Холоднозорий присмерк приуральський...» (1961–1964) опoетизована приуральська ніч із «гравюрним лісом» і звучанням Йогана Себастьяна контрастує з суворим сибірським побутом. І серед гулу вітрів і тріску морозу, в скупих реаліях медсанбату («солдатська збіднена палітра») єдиною реальністю здається хіба батальйонний фельдшер Вінцас, «мовчазний і врочистий, наче бинт», в якого «Чурльоніс поціляв голками сосон»; намагався погамувати він «литовську ностальгію» спогадами й розповідями: «*Говори, – // мене просив він, – говори! / І мова // про Вільнюс, про Тараса, про Вільняле // і Саломею тихо жебоніла, // струмка тоненько жебоніла шпара, // похмурий розважаючи пейзаж [...] – Розповідай, – просив він, – про Тараса...*» [3, т. 1, кн. 1, 48].

Перекидаючи містки між Вільнюсом і Оренбургом, між Литвою й Уралом, автор акцентує увагу на імені Тараса, втретє повторюючи його на рівні прізвища – Шевченко, аби таким чином відтворити ту особливу атмосферу всеприсутності генія (сам Вінцас тепло називає його земляком), яка виповнює гордістю й зігріває далеко від України, серед трісучого морозу уральської тайги.

Палітра Шевченкіани В. Стуса досить широка – від візуалізації образу Кобзаря (вірш «У Прохоровці – сні, мов ріки») до численних алюзій на Тарасове слово, від патетичної риторики – до складної образності. Так, рядки вірша «Самого спогаду на дні...» (котрий має різні варіанти), передаючи складні етапи духовного становлення поета, підсумовуються словами, що несуть потужну

сугестію духовного прозріння: *«І зайнялась мені зоря і обняла півнеба – // громовим гуком Кобзаря і сурмами погребя»* [3, т. 3, кн. 1, 83].

У вірші «Сто років, як сконала Січ» (УІ. 1963) апеляція до сили Шевченкового слова (*«І радісним буремним громом // спадають з неба блискавиці, // Тарасові провісні птиці – // слова шугають над Дніпром»*) підсилюється також прозорими алюзіями, як-от: *«раби зростають до синів // своєї України-матері»* або ж дещо віддаленими: *«Та сам я єсмь. І є грудний мій біль. // і є сльоза, що наскрізь пропікає // камінний мур...»* (вірш «Яка нестерпна рідна чужина...») [3, т. 1, кн. 1, 90–91]. У рядках вірша «Сто років, як сконала Січ» виразно вчуваються гнівливі Шевченкові інтонації: *«...ти гнівом виросла. Тепер // не матимеш од нього спокою, // йому ж рости й рости, допоки // не упадуть тюремні двері»* [3, т. 1, кн. 1, 90].

Незрідка знаходимо прямі цитації, як у вірші «Яка любов!..»: *«Яка любов! Минула ціла вічність, // як я любив. І марив день за днем, // що все спливе і пам'ять промине // розлуку, геть до титли й коми вивчену»* (УІІ. 1965) [3, т. 1, кн. 1, 61]. У поезії «У Прохорівці – сни, мов ріки» бачимо ж зриму візуалізацію образу (*«...і сновигають тіні дивні – // то Максимович і Тарас // бредуть Михайловим узвозом // угору й гору – аж до хмар, // де виткався Волосожар..»*) [3, т. 1, кн. 1, 179], посилену топонімами й іменами. Водночас рядки «дихають» відображенням душевного стану і Шевченка, і самого Стуса – і ця суголосність творить дивну магію вірша:

*У Прохорівці – сни, мов ріки
напровесні: об груди бють,
як об пороги. Думи йдуть,
неначе дзвони. І великі
тумани в головах ростуть.*

У Прохорівці сни, мов ріки... [3, т. 1, кн. 1, 179].

Алюзійні рядки В. Стуса апелюють не тільки до нашої культурної пам'яті: вони здатні виткати дивовижне відчуття присутності й співпереживання внутрішнього світу автора. *«Важко знайти в українській літературі постать, котра б успадкувала не якусь грань Шевченкової душі, а цілу душу. Я б назвав [...] хіба двоє імен – Тичина і Стус [...]. Тичина і Стус, два світові генії,*

виплекані Шевченком – як мало і як багато» [8, 155], – небезпідставно стверджував В. Пахаренко.

В. Стусові випала непроста, психологічно складна доля. Про неї як про передбачення скінченності, або, кажучи словами Г.-Г. Гадамера, «поступ до смерти» можна висловитися й так: «... турбуватися своїми шляхами, займати простір передбаченням, мовленням і раз по раз наштотувуватися на кути кінця, смерті» [9, 147]. Ці «кути кінця», «обжиті» до Стуса іншими поетами-невільниками, сповнені в нього особливими фатальними передбаченнями. І тут відчувається постійна апеляція до Шевченка як найвищої духовної реальності, наскрізна цитація й алюзійність, як-от у вірші «Мов жертва щирості – життя...», де життя постає ланцюгом чекання неunikних розплат: «...за те, що марнував свій вік, / надміру неба праг, / що був людині чоловік / і друг, і брат, і враг. / І я найперше помолюсь. / І вдруге помолюсь / І втретє помолюсь. / І в смерть / з землею поріднюсь [3, т. 1, кн. 1, 172–173].

М. Коцюбинська фактично пов'язує пророчі Стусові інтонації з Шевченковим духом: «...висота позиції давала йому право так говорити. Навіть не говорити, а ректи. Мав моральний ґрунт, моральне право і на Шевченкові тональності, й на ремінісценції з Шевченка – явні й приховані, якими буквально пронизана поетична тканина його «Палімпсестів». Органічна внутрішня «цитація» з Шевченка де-не-де відчувається й у «Веселому цвинтарі» [4, 132].

У цьому контексті провидництва потужно звучить також мотив посмертного повернення в Україну, зокрема у вірші «Як добре те, що смерті не боюсь я» (1972):

*Народе мій, до тебе я ще верну,
і в смерті обернуся до життя
своїм стражденим і незлим обличчям,
як син, тобі доземно поклонюсь
і чесно гляну в чесні твої вічі,
і чесними сльозами обіллюсь [3, т. 2, 15].*

У творчості В. Стуса знаходимо як прозорі алюзії, так і віддалені, швидше інтонаційні і змістові: «І золотої й дорогої//нам стане думи на віки» (вірш «По голубих дугах, мов голуб...») [3, т. 3, кн. 1, 157]. Або ж: «То все не так. Бо ти не ти // І не живий. А тільки згадка // Минулих літ. Через мости // Віків блага маленька кладка» (вірш «То все не так...») [3, т. 1, кн. 1, 181]. Така інтимізація

Шевченкового слова, своєрідне його «привласнення» творять ефект взаємопроекції духовних станів двох великих поетів, наповнюючи віршований простір потужною енергетикою незламного духу.

І. Дзюба, зокрема, звертає увагу на те, що Стус близький до Шевченка своїм переживанням самоти, підсиленням перипетіями страдницького життя. І водночас вказує на їхню відмінність: *«У поезіях табірною п'ятнадцятиріччя біль розлуки з Україною поступово стає болем очужіння. У цьому одна з відмінностей Стусової поезії від Шевченкової – за всієї глибокої спорідненості ідеї України, за високої міри Стусової спадкоємності щодо Шевченка. Але що таке це очужіння? Не поет відсторонюється від України, а Україна немовби чужіє до нього і до самої себе, втрачає себе саму...»* [1, 622].

Можна знайти численні покликання Стуса до Шевченка і на рівні змісту. Особливі емоції викликає, зокрема, богоборча тема, відкритість та емоційність якої і в Т. Шевченка, і у В. Стуса вражає. *«Структура такої відкритості – то структура питання, яке завжди містить суперечність сумніву»* [9, 147]. І це потверджується цілою низкою Стусових віршів.

Окремою темою у творчості В. Стуса, як і в Шевченка, можна назвати тему Бога. Ю. Барабаш, зокрема, зазначав: *«Шевченко як правдивий і щирий християнин протягом усього життя пройшов через тяжкі духовні випробування, був розір'ятий між вірою та сумнівом; доки поет бачить навкруги тріумф олжі й насильства, доки течуть «криваві сльози» та «кривавії ріки», йому несла втриматися від болісних ламентаций і зухвалих запитань, звернених до Бога. Час од часу відбувається емоційний вибух, настає миттєвий розрив між любов'ю і Вірою, і тоді здається, що перша переважає другу: “...Я так її, я так люблю / Мою Україну убогу, / Що проклену святого Бога, / За неї душу погублю!”* («Сон – «Гори мої високії»). Подібне зазвичай прийнято тлумачити як вияв Шевченкового «богоборства»; насправді страшенна мить сумніву минає («Я Богу помолюсь»), залишається трудний діалог мистця з Богом, жага Його пізнання і розуміння, пошук духовного опертя для ствердження єдності «всесворящої» Божої Любові і Віри» [10, 19]. У В. Стуса також – попри постійні апеляції до Бога як вищого судії й духовної опори («...Ще треба терпіти і марне – клясти. // Лиш ти мене, Господи-Боже, прости!») – час від часу

зринає Шевченкове: *«Немає Господа на цій землі»* (однойменний вірш): *«Немає Господа на цій землі: // Не стерпів Бог – сперед очей тікає, // Аби не бачити нелюдських кривд, // Диявольських тортур і окрутенства»* [3, т. 3, кн. 1, 72]. Цей діалог із Богом, «напружений і складний» (І. Дзюба), очищує душу, дає щораз новий поштовх для самопізнання, росту душі й поступового розуміння: «Я вступаю, Боже, в царство твоє», а відтак і до самоусвідомлення: «В мені уже народжується Бог...».

М. Коцюбинська звертає увагу на те, що в його «невільничому бутті» дуже багато важили сни – і вказує на те, що в листах Т. Шевченка та В. Стефаника також нерідко знаходимо колоритні оповіді про сни, пов'язуючи це з поживою для уяви митця.

Очевидно, має рацію Б. Мельничук, коли стверджує, що Шевченкіана В. Стуса багатша від будь-чиєї з інших українських поетів-засланців, за винятком хіба що сукупності аналогічних речей Тараса Мельничука [11]. *«То, справді, глибоко внутрішня єдність, – писала М. Коцюбинська, – генетичний духовний зв'язок (при гострому запереченні наслідування шевченківських форм, інерції «шевченкового кожуха»).* Так, Стусову поетику, його «образ вірша» єднає з Шевченком своєрідний кругообіг образів, глобальна повторюваність певних мотивів і форм» [4, 116].

Як уже зазначалося, в листах В. Стуса раз по раз згадується постать Т. Шевченка. М. Коцюбинська в дослідженні «Епістолярна творчість Василя Стуса», зокрема, звертає увагу на те, що в поетових листах дуже багато «прихованих, без лапок цитацій Шевченка». І розмірковує: *«Очевидно, Шевченкові поетичні формули відкладися глибоко в свідомості поета і зринали мовби самі собою у відповідному контексті, у певній настроєвій ситуації. Недаремно Леонід Плющ назвав Шевченкову поезію пратекстом Стусових «Палімпсестів»* [4, 177].

Водночас В. Стус у своїх роздумах про сучасне і майбутнє української поезії гостро заперечував примітивне наслідування і гальванізацію такого образу вірша, прагнення будь-що триматися «Шевченкового кожуха»: *«Українська муза носить Шевченків кожух – і не тільки вприває в ньому: – умліває, – писав у листі до дружини й сина (12.06.83). – А римувати по-українському – особливо тяжко: рим не так багато, на асонанси не кожен відважиться і т. д. [...] Коли з'явиться в майбутньому цікавий*

поет – то [...] вільний від рим і староканонів, кожушаного духу від нього не почувши» [Цит. за: 4, 177]. Ця тема знайшла продовження в літературно-критичній творчості Михайлини Коцюбинської, зокрема в її статті «"Двоє слів" про поета»: «Розмірковуючи над перспективами розвитку українського поетичного слова, він гостро протестував проти примітивного наслідування й гальванізації традиційного образу вірша, прагнення будь-що триматися «Шевченкового кожуха» – при колосальному пієтеті до Шевченка, чие слово «проростає» в його поезії ледь помітними ремінісценціями...» [12].

Безперечно, Шевченкіана В. Стуса – це справжній материк поезії, яка надає високого звучання усій його творчості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дзюба І. М. Різьбяр власного духу (Василь Стус) // Іван Дзюба. З криниці літ. У 3-х тт. : Т. 3. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – С. 602–628.
2. Стус В. С. Дорога болю: Поезії / Василь Стус / упоряд. М. Коцюбинська. – К. : Рад. письменник, 1990. – 212 с.
3. Стус В. С. Твори: у 4 т., 6 кн. / Василь Стус. – Л. : ВС «Просвіта», 1994. – Т. 1. Кн. 1: Зимові дерева. Веселий цвинтар. Круговерть. – 1994. – 431 с.; Т. 1. Кн. 2: Поетичні твори, що не ввійшли до збірок (1958–1971). – 1994. – 302 с.; Т. 2: Час творчості. Dichtenszeit. – 1999. – 486 с.; Т. 3. Кн. 1: Палімпсести. – 1999. – 486 с.; Т. 3. Кн. 2: Палімпсести. – 1999. – 495 с.; Т. 4. – 1999. – 495 с.
4. Коцюбинська М. Х. Мої обрії: в 2 т. / М. Х. Коцюбинська. – Т. 2. – К. : Дух і літера, 2004. – 386 с.
5. Стус В. С. Зібрання творів у 12 т. – Т. 5: Палімпсести / Василь Стус. – К. : Факт, 2009. – 368 с.
6. Тарнашинська Л. Загратовані сонця. Готичний профіль ХХ століття [Передмова] / Людмила Тарнашинська / Поезія із-за ґрат: Антологія / Упорядник Олена Голуб. – К. : Смолоскип, 2012. – С. 7–36.
7. Генералюк Л. Нотатки до психологічних студій над Шевченком і його творчістю / Леся Генералюк // Слово і час. – 2012. – № 5. – С. 3–19.
8. Пахаренко В. Незбагнений апостол: Нарис світобачення Шевченка / Василь Пахаренко. – Черкаси, 1994. – 296 с.
9. Гадамер Г.-Г. Вірш і розмова: Есе / Ганс Георг Гадамер. – Л., 2002. – 186 с.
10. Барабаш Ю. «...Людей і Господа любить (любов як ментальна й поетична константа творчості Тараса Шевченка)» / Юрій Барабаш // Слово і час. – 2007. – №3. – С. 3–19.

11. Мельничук Б. Шевченкіана, творена у криївках і кулагах / Богдан Мельничук // Слово і час. – 2012. – №4. – С. 17–31.

12. Коцюбинська М. «Двоє слів» про поета / Михайлина Коцюбинська // Літературна Україна. – 1998. – 15 січня.

REFERENCES

1. *Dzyuba I. M.* Riz'byar vlasnoho dukhu (Vasyl' Stus) [The engraver of his own spirit (Vasyl Stus)], *Z krynytsi lit* [From the source of years], Vol. 3, Kyiv, Vyd. dim «Kyuevo-Mohylyans'ka akademiya», 2007, pp. 602–628 [In Ukrainian].

2. *Stus V. S.* Doroha bolyu: Poeziyi [Road of Pain: Poetry], Kyiv, Rad. pys'mennyk, 1990. 212 p. [In Ukrainian]

3. *Stus V. S.* Tvory: u 4 t., 6 kn. [Selected works: in 4 volumes, 6 chapters], Lviv, VS «Prosvita», 1994, Vol. 1, Ch. 1: Zymovi dereva. Veselyy tsvyntar. Kruhovert' [Winter trees. Funny cemetery. The Cycle], 1994. 431 p. ; Vol. 1, Ch. 2: Poetychni tvory, shcho ne vviyshly do zbirk (1958–1971) [Poetry not included to collections], 1994. 302 p. ; Vol. 2: Chas tvorchosti. Dichtenszeit [Time for Art. Dichtenszeit], 1999. 486 p. ; Vol. 3, Ch. 1: Palimpsesty [Palimpsestes], 1999. 486 p. ; Vol. 3, Ch. 2: Palimpsesty [Palimpsestes], 1999. 495 p. ; Vol. 4, 1999. 495 p. [In Ukrainian]

4. *Kotsyubyns'ka M. Kh.* Moyi obriyi: v 2 t. [My horizons], Vol. 2, Kyiv, Dukh i litera, 2004. 386 p. [In Ukrainian]

5. *Stus V. S.* Zibrannya tvoriv u 12 t. [Selected works in 12 volumes], Vol. 5: *Palimpsesty* [Palimpsestes], Kyiv, Fakt, 2009, 368 p. [In Ukrainian]

6. *Tarnashyns'ka L.* Zagratovani sontsya. Hotychnyy profil' XX stolittya [Peredmovna] [Barred suns. Gothic profile of XX century [Preface]], *Poeziya iz-za grat: Antolohiya* [The poetry from the prison: Antology], Kyiv, Smoloskyp, 2012, pp. 7–36. [In Ukrainian]

7. *Heneralyuk L.* Notatky do psykholohichnykh studiy nad Shevchenkom i yoho tvorchistyu [Notes to psychological studies of Shevchenko and his oeuvre], *Slovo i chas* [The word and the time], 2012, No. 5, pp. 3–19 [In Ukrainian].

8. *Pakharenko V.* Nezbahnenyy apostol: Narys svitobachennya Shevchenka [Misunderstood apostle: Essay about the ideology of Taras Shevchenko], Cherkasy, 1994. 296 p. [In Ukrainian]

9. *Gadamer H.-G.* Virsh i rozmova: Ese [The verse and the speech: Essay], Lviv, 2002. 186 p. [In Ukrainian]

10. *Barabash Yu.* «...Lyudey i Hospoda lyubyt' (lyubov yak mental'na y poetychna konstanta tvorchosti Tarasa Shevchenka) [“Let’s love the people and the Lord” (love as a mental and poetic constant of Taras Shevchenko’s oeuvre)], *Slovo i chas* [The word and the time], 2007, No. 3, pp. 3–19 [In Ukrainian].

11. *Mel'nychuk B.* Shevchenkiana, tvorena u kryyivkakh i kulakh [Shevchenkiana, which made in dugouts and culagues], *Slovo i chas* [The word and the time], 2012, No. 4, pp. 17–31 [In Ukrainian].

12. *Kotsyubyns'ka M.* «Dvoye sliv» pro poeta [“Two words” about the poet], *Literaturna Ukrayina* [Literary Ukraine], 1998, 15th of January [In Ukrainian].

АННОТАЦИЯ

Людмила Тарнашинская. Шевченкиана Василя Стуса

В статье рассматривается поэзия В. Стуса, содержащая как визуализацию образа Т. Шевченко, так и апелляции, цитации, аллюзии к его творчеству. Аргументируется тезис, соответственно которому Стус постоянно пребывал в мыслительно-языковой стихии слова Шевченко, что доказывается также его эпистолярным наследием, размышлениями о психологии творчества Т. Шевченко периода ссылки. Широко представлены взгляды на этот аспект творчества Стуса известных украинских литературоведов.

Ключевые слова: Шевченко, Стус, Украина, визии, цитации, аллюзии, интонации.

ABSTRACT

Liudmyla Tarnashynska. Shevchenko Studies by Vasyl Stus

The article discusses the poetry of Vasyl Stus, which contains both the visualization of the image of Shevchenko and appeals, citac, allusions to his work. The palette of Vasyl Stus's "Shevchenkiana" is quite wide: from visualization the image of the poet (verses "In Prohorovka dreams are like a river") to the numerous allusions to Taras's word of pathetic rhetoric – to the complex imagery. The creative heritage of V. Stus contains a number of poems dedicated to Taras Shevchenko (eg., "Taras's exile", "Shevchenko. The road to Orsk") – they openly labeled with the poet's name and their factuality directly refer to Shevchenko. Affinity of mood of the named verses creates a conditional diptych structure – despite the fact that in such a composite version these works have never been published. Following Yu. Sherekh, author believes Shevchenko's poetry is pretext for creativity by Vasyl Stus. The author substantiates the thesis according to which V. Stus was always immersed in verbal elements of Shevchenko's words that also proves his epistolary, reflections on the psychology of creativity of Shevchenko's period of exile. Stus is close to Shevchenko in their common experience of solitude, suffering reinforced by difficulties of life. Leading Ukrainian literary critics widely present views on this aspect of Stus's creativity. The author emphasizes that in the creation in captivity for both Shevchenko and Stus motive of sleep appears equally important. The author states, that V. Stus in his thinking about the present and future of Ukrainian poetry keenly denied primitive imitation and actualization of traditional verse, the desire to keep by all means so-called "Shevchenko's jacket".

Key words: Shevchenko, Stus, Ukraine, links, videos, citas, allusions, tone.

Стаття надійшла до редколегії – 20.01.2015 – Article received by Editorial Board

Рецензент – проф. Просалова В. А.

Reviewed by Prof. Vira Prosalova